

Beyânî Tezkiresi'ne göre şairlerin meslekleri üzerine tespitler*

 Ebubekir ÇALIOVA¹

Araştırma Makalesi

Gönderi Tarihi:04.12.2020

Kabul Tarihi:11.12.2020

DOI: <https://doi.org/10.51177/kayusoder.835777>

Online Yayın Tarihi: 31.12.2020

Öz

Klasik Türk şiiri bünyesinde verilen eserleri bir araya getirmek amacıyla “şu’arâ tezkiresi” yazma geleneği XVI. yüzyılda Anadolu sahasında başlamış ve ilk örneğini Sehî Bey vermiştir. Latîfî, Ahdî, Âşık Çelebi ve Kınalızâde Hasan Çelebi *Tezkiresi*’nden sonra Beyânî’nin kaleme almış olduğu “*Tezkiretü’ş-Şu’arâ*” 1597-98 yılında tamamlanmıştır. Hayatları ile ilgili bilgilerde şairlerin doğduğu yer, ismi, unvanı, akrabaları, hocaları, ölüm nedenlerinin bulunduğu bu eserde şairlerin meslekleri hakkında da bilgi verilmiştir. Beyânî; şairlerin biyografi kısmında hangi meslekleri icra ettikleri, bu meslekleri ne kadar sürdürdükleri konusunda bilgi vermektedir.

Beyânî Tezkiresi’indeki bilgileri daha anlaşılır kılmayı ve bu doğrultuda da söz konusu kültürel varlığı ortaya çıkarmayı hedefleyen TEBDİZ Projesi bağlamında hazırlanmış olan “*Beyânî Tezkiresi Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü*”nün bir materyali olan bu çalışmada, sisteme işlenmiş biyografilerde yer alan şairlerin meslek, mevki, geçim durumları ve imkânları üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Biyografi, Beyânî, Meslek, Tezkiretü’ş-Şu’arâ, TEBDİZ

Determinations on the professions of poets according to *Tezkire of Beyani*

Abstract

The tradition of writing "şu’arâ tezkiresi" in order to bring together the works given in the classical Turkish poetry started in Anatolia in sixteenth century and Sehî Bey gave the first example. After the Tezkire of Latîfî, Ahdî, Âşık Çelebi and Kınalızâde Hasan Çelebi, “*Tezkiretü’ş-Shu’arâ*” written by Beyânî was completed in 1597-1598. In this work, which includes the place of birth of the poets, their names, titles, relatives, teachers and causes of death and about their lives the information about the professions of the poets is also given. Beyânî, in the biography section of the poets, give information about which professions they have done and how long they have continued.

In this study, which is a material of the "Beyânî Tezkire Contextual Index and Functional Dictionary" prepared with in the context of the TEBDİZ Project, which aim to make the information in the *Beyânî Tezkire* more understandable and to reveal the cultural asset in this direction, the profession, position, livelihoods and opportunities of the poets in the biographies were emphasized.

Keywords: Biography, Beyânî, Profession, Tezkire, Tezkiretü’ş-Şu’arâ, TEBDİZ

*Bu makale, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Prof. Dr. Aysun SUNGURHAN danışmanlığında “Beyânî Tezkiresi Sözlüğü (Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü)” başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Kırıkkale Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ebubekir7806@gmail.com

Giriş

Klasik Türk şiirinde yüzyıllar boyunca birçok şair; kültürünü, eğitim seviyesini, üslubunu içeren birçok eser vermiştir. Bunu bazen hâmi bulma amacıyla yapmış bazen de sanattaki marifetini göstermek için sunmaya çalışmıştır. Sonuç olarak da nadide ve zarif eserler zuhur etmiştir. Böylece bu eserleri sunarlarken kadim bir edebiyat kültürünün kuralları çerçevesinde bu icrayı gerçekleştirmişlerdir. Zengin edebiyat ürünlerinin arasında şairlerin dünyasına ışık tutan eserler diye tabir edebileceğimiz şura tezkireleri Araplarda mevcut olan tabakat kitaplarının Acem topraklarındaki karşılığı olan eserlerdir (Güler, 2014, s. 219).

Sözlükte “anmak, hatırlamak” manasındaki zikir kökünden türeyen tezkire (çoğulu tezâkir) “hatırlamaya vesile olan şey” demektir (Öz, 2012, s. 68). Tezkirelerde; şairlerin doğum yeri, adı, lakabı, öğrenim durumu, meslek veya makamı, başlıca hocaları, hayatlarındaki önemli değişiklikler, ölüm sebebi, varsa ölüm tarihi, mezarının yeri, bazen şairle ilgili bir ya da birkaç anekdot, edebî durumuyla ilgili değerlendirmeler, eserleri ve eserlerinden örnekler yer alır (İsen, 1997; aktaran Sungurhan, 2017a, s. 63). Şairlerin hayat hikâyelerini ve birkaç örnek şiirini bir araya getiren şura tezkireleri zaman içinde tarikat, zümre ve meslek tezkireciliğine de imkân tanımıştır (Güler, 2014, s. 219).

Başlangıçta tarih bilimi içinde yer alan ve zamanla bağımsız bir bilim dalı hâline gelen biyografi, günümüzden önce yaşamış insanların kahramanlıklarını ve başarılarından geçen olayları içerir (Adıvar, 1952; aktaran Sungurhan, 2014, s. 72). Bunun yanı sıra dönemin sosyal, kültürel ve ekonomik hayatı üzerine de bilgi barındırmaktadır. Dolayısıyla tarihsel metinden hareketle birtakım sosyo-kültürel verilerin değerlendirilmesi günümüz açısından değer arz etmektedir (Karavelioğlu, 2014, s. 66).

Sehî Bey (ö. 955/1548)'le başlayıp XIX. yüzyıla kadarki süreçte yazılagelen bu türün Osmanlı coğrafyasında yapılandığı ve en önemli örneklerinin sunulduğu dönem XVI. yüzyıldır (Nagihan, 2009, s. 10). XVI. yüzyılın en son tezkiresi ise *Beyânî Tezkiresi'*dir. Beyânî'nin kaleme aldığı bu eser, 1597-98 yılında tamamlanmış ve özel bir adı olmadığı için yazarının adıyla veya *Tezkiretü'ş-Şu'arâ* olarak anılmıştır (Sungurhan, 2017b, s. 6).

*Beyânî Tezkiresi'*nde padişah ve şehzadelere göre şairlerin biyografileri kısa tutulmuştur. Bu kısımlardaki bilgilerde şairlerin doğduğu yer, ismi, unvanı, akrabaları, hocaları, ölüm nedenleri ve şairlerin meslekleri hakkında da bilgi verilmiştir (Sungurhan, 2017b, s. 6). *Beyânî Tezkiresi'*nde önemli olan konulardan biri de şairlerin meslekleridir. Tezkireci, biyografisini verdiği şairin sadece aldığı eğitimin ardından elde ettiği mesleğini değil, daha sonra mesleğinde meydana gelen ilerleme, değişiklik, ayrılma, görevden ayrıldıktan sonra geçimini nasıl sağladığı, emekli olup olmadığı gibi hususlar hakkında da bilgiler vermektedir (Sungurhan, 2019, s. 409).

Tezkireler, özellikle şairler söz konusu olduğu zaman başvurulabilecek yegâne kaynak durumundadır. Bunlar, aynı zamanda birer edebiyat araştırma ve tenkit özelliği de olan nesir türündeki orijinal eserlerdir (Yılmaz, 1990, s. 496).

Klasik Türk şiirinin temel kaynağı olan bu eserlerin gerçek bağlamda anlaşılması için arka planındaki kültür geleneğinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. TeBDİZ projesi, Klâsik Türk edebiyat ve tarih metinlerini günümüz okuru için anlaşılır kılmayı ve bu doğrultuda da söz konusu kültürel varlığı ortaya çıkarmayı hedefleyen bir projedir (Yeşilyaprak, 2017, s. i).

Bu çalışmada Beyânî Tezkiresi Bağlamlı Dizin ve İşlevsel Sözlüğü, TeBDİZ projesi kapsamında üretilen bir tez materyalidir. *Beyânî Tezkiresi* temel alınarak TeBDİZ üzerinden girilen birçok verinin içerisinden tezkireye konu olmuş şairlerin sadece meslek, mevki, geçim durumu ve imkânları bağlamındaki değerlendirmeler sunulacaktır.

1. Özel hizmet, yakınlık ve destekler

1.1. Saray çevresi

Osmanlı İmparatorluğu'nda padişah sarayları daima hükümdarların şahsiyetleri ile değişen derecelerde, şiir ve edebiyatın koruyucusu ve teşvikçisi olmuştur (İpekten, 1996, s. 15). Osmanlı padişahlarının ve şehzadelerinin çoğunun şiirle ilgilendiği ve şairleri koruyup kolladığı, desteklediği bilinmektedir (Avcı, 2016, s. 428). Devleti kudreti ve adaleti ile yöneten bu padişahlar, kendini şiir ve sanata adanmış, bu tarzda ürünler vermişlerdir. Bunun yanı sıra Klasik Türk şiirinde peyda olan eserleri var eden diğer şairler, geçimlerini sağlamak için çeşitli girişimlerde bulunmuşlardır. Kalemleriyle icra

ettikleri belagat ve fesahat dolu kelimelerini naksettikleri eserleri saray erkânına veya mevkice üstte olan bir devlet adamına sunmuşlardır. Genellikle bu yol için kaside türünü seçen şairler bir şekilde kendilerini fark ettirmeyi amaç edinmişlerdir. Halil İnalıcık'ın da ifade ettiği gibi şairlerin, kasidelerini devlet büyüğüne sunmalarındaki gerekçe; sosyal onur, statü ve mertebe kaynağı olarak padişahı görmeleridir (İnalıcık, 2003, s. 9).

Tezkire'de verilen bilgilerden şairlerin saray çevresine nasıl, hangi şart, vesile ve amaçlarla girdikleri anlaşılmaktadır (Sungurhan, 2019, s. 409). Tezkirede “nedîmlik, musâhiblik, münâdemetlik” gibi tabirlerle şairlerin saray çevresi ile girdikleri yakınlık dereceleri anlatılmaktadır. Bu sözlerle anlatılan şairin yakınlık derecesinin ileri seviyede olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda olan şairler; Halîmî-i Sâni, Hâtemî, Şemsî Paşa, İşretî, Kâmî Efendi, Nigârî, Nihâlî, Nihânî (2), Tâli'î'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 56-113).

Tezkire'de, “intisâb etmek, ri'âyet etmek” gibi ifadeler padişah ve şehzadelerin yakın çevresindeki şairlerin kullandığı kavramlardır. Bu yakınlığa sahip olan şairler; Derûnî-i Sâni, Ulvî Mehmed Çelebi, Nizâmî, Vusûlî'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 70-229).

Şairlerin saray çevresine hangi vesile ile dâhil oldukları veya saray çevresine girdikten sonra icra ettikleri meslekleri ve bu mesleklerde ilerlemeleri de tezkirede şairlerin biyografisinde verilmiştir. Bu şairler; Ahmed, Ahmed Paşa, Bâkî Efendi, Hâletî, Sa'yî, Nev'î Efendi, Şehâb, Gubârî, Azmî Efendi'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 21-124).

Padişah ve şehzadelerin ilgi ve desteklerine ulaşım saray çevresinde olmak isteyen şairler, sundukları eserlerle onların iltifatlarına nail olmayı umarlar. Bu duruma örnek oluşturacak şairler; Hayretî, Hayâlî-i Meşhûr, Subhî (2), Ârif Çelebi, Gazâlî, Mu'ammâyî, Necâtî'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 58-203).

Haremde yetişip orada yetişen şairler ile padişahın ve şehzadenin övgüsünü kazanmış fakat bunu tezkirede saray çevresine ne gibi bir hizmette ve yakınlıkta bulunduğu bilinmeyen şairler de Tezkire'de geçmektedir. Bu şairler; Dervîş Aga, Şâmî-i Sâni, Şirî, Fahrî, Figânî-i Kadîm'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 72-152).

1.2. Diğer çevreler

“Diğer çevreler” sözüyle padişah ve şehzade dışında, şairin sosyal durumu ve geçimi ile doğrudan doğruya ilgili olan kişiler kastedilmektedir (Sungurhan, 2019, s. 411).

Tezkirede bu çevreler, “sadrazâm, vezîr, beglerbegi, şeyhü'l-islâm, kâzî'asker, büyük müderris, kâdî, vâlî ve uçbegi” gibi meslek adları ile anılmaktadır. Saray çevresinde olduğu gibi bu çevrede de şair, padişah ve şehzade dışındaki kişilerle yakınlık kurmak istemektedir. Bu durum tezkirede “musâhib, hemdem, nedîm” gibi tabirlerle anılmaktadırlar. Bu şairler; Gülâbî, Mu'înî'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 167-192).

Çeşitli devlet büyüklerine yakınlık kurmanın bir yolu da onlara yazdıkları eserleri sunmak, gerekli iltifatları yapıp onlardan ihsan beklemektir. Tezkirede bu şairler; Lâyhî, Nihâlî (2), Niyâzî'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 170-221).

1.3. Devlet Hizmetleri

Osmanlı Dönemi'nde nice yetişmiş devlet adamı kendi milletine hizmette bulunmuştur. Bunların arasında şiire ve belagata yönelmiş sadrazamlık, vezirlik, nişancılık, defterdarlık, emirlik, beglik, müftülük, kadılık, müderrislik, padişah ve şehzade hocalığı vb. üst mertebede bulunan memurlar bulunmaktadır. Gerek bilgileri ve kültürleri ile gerekse yürüttükleri ulvi görevleri ve makamları ile ilgili birçok övgü dolu söz tezkirelerde geçmektedir (Sungurhan, 2019, s. 413). Devlet hizmetleri görevlerinden biri olan kadılık görevini icra eden şairler; İshâk Çelebi, Âgehî, Âni, Emîr, Bahrî, Basîrî, Bekâyî, Bahârî, Bahâyî, Beyânî-i Sâni, Tâbî, Senâyî, Hasan Çelebi-i Mu'îd, Cevherî, Celîlî-i Diger, Hâverî, Mevlânâ Hüsrev, Hızır Beg, Çelebi, Hâce Çelebi, Dânişî, Rızâyî, Remzî, Revnakî, Sâkî, Su'ûdî Efendi, Sırrî, Sa'yî-i Sâni, Selmân, Sülûkî, Selîkî, Sinân, Şerîfî, Şemsî-i Diger, Şeydâ, Sâbirî, Sâlih Çelebi, Subhî, Sabuhî, Zuhûr, Âşık Çelebi, Abdü'l-Vehhâb, Abdu'l-'Azîz, Ubeydî, Alî Çelebi, Alî, Gulâmî, Garâmî, Gamî, Ganî Efendi, Fânî-i Sâni, Firdevsî-i Sâni, Fûrûgî, Fazlî Efendi, Fikrî, Feyzî Çelebi, Kâdirî Efendi, Kabûlî (2), Kâdirî Efendi, Kadîrî Efendi, Kıyâsî, Kâmî-i Diger, Kirâmî, Me'âlî,

Mecdî Efendi, Mâlikî, Muhyî-i Diger, Medihî, Muhîfî, Merdümî, Mu'înî-i Diger, Mîrî, Mîrî-i Diger, Müslimî, Meylî-i Diger (3), Nikâbî, Neylî, Vâlihî, Vahyî, Vasfî (2), Hicrî, Yakînî (2)'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 25-240).

Tezkire'de "tumar ve ze'âmet" imkânlarına sahip şairler de zikredilmiştir. Bazı şairlerin tumar ve ze'âmet sahiplerinin meslek ve mevkilerini gösterirken bazılarının ise tumar veya ze'âmeti kendilerine imkân olarak tanımalarından bahsedilmektedir. Bazı şairler ise ze'âmetinin olmasına rağmen geçim derdine düşmüştür. Bu şairler; Hâlisî, Güvâhî, Ulvî-i Sâni, Gamî-i Sâni, Gınâyî, Vücûdî-i Diger, Tâbi'î, Zuhûrî-i Diger, Askerî, Yahyâ'dır (Sungurhan, 2017b, ss. 59-237).

Tezkire'den elde edilen bilgilere göre yukarıda bahsedilmeyen devlet hizmetinde çalışan şairlerin meslekî dağılımları alfabetik olarak şöyledir:

Atmacacıbaşı: *Câmî Beg*

Buhûrcı: *Keşfi*

Çâşnîgîrbaşı: *Şâmî-i Sâni*

Dânişmend: *Bâkî Efendi, Emânî-i Sâni, Zemânî, Zînetî, Nihâlî (2)*

Defterdâr: *Edâyî Beg, Tâci, Hâlisî, Remzî (2), Seyfî, Şemsî, Tab'î, Âlî Çelebi, Ömer Beg, Fazlî Efendi, Lisânî, Mehmed Emîn, Mehmed-i Diger, Meylî-i Diger (3), Hayâlî-i Evvel*

Emîn: *Lisânî, Mehmed-i Diger*

Emîr (Beğ): *Celâl Çelebi*

Hâce: *Azmî Efendi, Rızâyî, Ârifî-i Diger, Halîmî-i Sâni, Hâletî, Nev'î Efendi, Gubârî*

Hâfız: *Sebzî*

Hatîb: *Subhî, Hevâyî*

İmâm: *Sâ'atî, Sebzî, Subhî, Helâkî*

Kapudan: *Kâtibî-i Sâni*

Kapucubaşılık: *Şirî*

Kâtib: *Emânî-i Kadîm, Emânî-i Sâni, Beyânî, Hudâyî, Dervîş Çelebi, Zemânî, Sırrî-i Sâni, Sülûkî, Sehî, Şeydâ, Tâli'î, Âlî Çelebi, Ârifî, Işkî, Gınâyî, Fazlî-i Sâni, Figânî-i Kadîm, Kâtibî, Kâtibî-i Sâni, Kâtibî-i Sâlis, Gülâbî, Lisânî, Mesîhî, Mu'înî, Necâtî, Nühî*

Kâziasker: *Bâkî Efendi, Bahâyî, Câmî, Ca'fer Çelebi, Hâletî, Halîmî, Hâtemî, Hâce Çelebi, Abdu'l-'Azîz, Gamî, Fazlî Efendi, Kadri Efendi, Muhyî'd-Dîn Çelebi, Niyâzî-i Diger, Vusûlî*

Kethüdâ: *Enverî, Dervîş Aga, Azîzî*

Mesnevî-hân: *Kâmî Efendi*

Mîr-livâ: *Hakanî, Şâmî, Şâmî (2), Meylî-i Diger, Nâmî*

Mîr-i Mîrân (Beğlerbeği): *Cenâbî Paşa, Şemsî Paşa, Nâmî, Vusûlî*

Muallim (Müderriş): *Bâkî Efendi, Beyânî-i Sâni, Ca'fer Çelebi, Hâletî, Hasan Çelebi, Hüseyin Çelebi, Hâtemî, Hüsevî, Hâce Çelebi, Dânişî, Rahmî, Sâ'î, Su'ûdî Efendi, Sırrî, Sa'yî, Şeyhî (2), Abdu'l-Vehhâb, Abdu'llâh, Abdu'l-'Azîz, İzârî, Azmî Efendi, İyânî, Ganî Efendi, Fahri, Kudsî, Lutfî, La'li-i Sâni, Mehmed-i Diger, Müderriş Efendi, Müslimî, Mu'îdî, Mîrî-i Diger, Meylî-i Diger, Nişânî, Nihâlî, Nihânî, Neylî, Vücûdî-i Diger*

Muhasebeci: *Mehmed Emîn*

Muîd: *Kadri Efendi, Visâlî*

Mutasarrıf: *Şirî, Âlî Çelebi, Kudsî*

Müftî: *Hâce Çelebi, Sa'dî Efendi, İyânî, Fevrî Efendi*

Müteferrika: *Hâlisî, Kâtibî-i Sâni*

Mütevelli: *Ahmed Paşa, Hayâlî-i Evvel, Refikî, Remzî, Sehî, Nâmî*

Nâib: *Gülâbî, Mahremî, Vezni (2)*

Nakîbü'l-eşraf: *Mîrzâ Mahdûm, Mîrî-i Diger*

Nişâncı: *Ca'fer Çelebi, Sâfi, Nâmî, Necâtî, Nişânî-i Diger*

Nüdemâ (Nedîm, Musâhib, Hemdem): *Halîmî-i Sâni, Sa'dî, Sa'dî (2), Selmân, Sülûkî, Şemsî Paşa, İşretî, Gülâbî, Mahremî, Nigârî*

Padişah ve şehzade hocalığı: *Halîmî-i Sâni, Hâlisî, Sürûrî, Azmî Efendi, Gubârî, Nev'î Efendi*

Paşa: *Remzî, Sifâlî, Sâfi, Adnî*

Reîs: *Nigârî*

Reîsü'l-küttâb: *Şâhî (2), Mu'inî, Nâmî, Nişânî-i Diger, Na'inî*

Sancakbegi: *Ahmed Paşa, Behiştî-i Kadîm, Câmî Beg*

Silahdar bölüğü: *Yetîm*

Sipâhî: *Tigî, Kıyâsî, Kevserî, Müdâmî, Nazmî, Niyâzî*

Şâhincibaşı: *Dervîş Aga*

Şeh-nâmecî: *Ârif Çelebi*

Şeyhü'l-islâm: *Fevrî Efendî, Kadri Efendi, Muhyi'd-dîn Çelebi*

Tabip: *Emîrek, Şeyhî, Sâni'î*

Tezkireci: *Şerîf, Ârifî, Mu'inî*

Tımar sahibi: *Bâlî, Hayretî, Hâlisî, Güvâhî, Mesîhî*

Tugrâ-nüvîs: *Mu'inî, Nişânî*

Vâiz: *Vâlihî-i Diger*

Vezîr: *Ahmed Paşa, Remzî (2), Sâfi, Adnî, Nişânî-i Diger*

Yayabaşı: *Hudâyî, Hüsrev, Yahyâ*

Yeniçeri: *Hudâyî, Hüsrev, Rahikî, İşkî, Ulûmî, Yetîm, Yahyâ*

Zeâmet sahibi: *Tâbi'î, Sipâhî, Şâhî, Zuhûrî-i Diger, Askerî, Ulvî-i Sâni, Ömer Beg, Gamî-i Sâni, Gınâyî, Meşâmî, Vücûdî-i Diger, Yahyâ*

2. Diğer meslek ve geçim yolları

2.1. Serbest meslek ve sanat sahipleri

Tezkire'de serbest meslek erbabı kişilerden olan Nasûhî, baharat veya güzel kokular satan bir attâr; Sâ'î-i Sâni, Nakşî ve Nigârî, yapıların duvar ve tavanlarına süslemeler yapan bir nakkâş; Remzî, tüccâr; Enverî, mürekkep satan bir mürekkep-fürûş; Enverî, ateş-bâz; Rahikî, macunlar satan bir macûn-fürûş; Meylî-i Diger, bez satan bir bezzâz; Kandî, şeker satan bir kand-fürûş olarak anılmaktadır (Sungurhan, 2017b, ss. 33-213). Tezkire'de Zâtî'nin biyografî kısmındaki "...o âhir-i ömründe killet ü zillile mübtelâ olup reml ile ma'îşet ider olmuştur. Lâkin dükkânı mecma-ı zurefâ ve mahfel-i şu'arâ vü bülegâ olup her şâ'ire ki bir hoşca ma'nâ vü latîfçe edâ tulû eylese..." ve Sâni'nin biyografî kısmındaki "Dükkânı mecma-ı zurefâ idi." ifadelerinde de görüldüğü üzere geçimlerini sağladıkları dükkânlarının olduğu ve bu mekânların şiir değerlendirmelerinin yapıldığı yerler olduğu anlaşılmaktadır (Sungurhan, 2017b, ss. 73-108). Nihâlî'nin biyografî kısmında ise sadece dükkânının olduğu ifade edilmekte ancak bu kültürel toplantıların yapıp yapılmadığına dair bir bilgi bulunmamaktadır (Sungurhan, 2017b, s. 218).

Serbest meslek sahibi olan kişilerin tablodaki görünümü ise aşağıdaki gibidir:

Attâr: Nasûhî

Bezzâz: Meylî-i Diger

Kand-fürûş: Kandî

Eşrebe ve Macun-fûruş: Rahîkî

Mürekkebi-fürûş: Enverî

Nakkâş: Sâ'î-i Sâni, Nakşî, Nigârî

Remmâl: Zamîrî, Zâtî

Sarrâc: Bâkî Efendi, Sâni'î, Hâşimî

Sûzenî: Zârî

2.2. Şeyhlik ve Dervişlik

Tezkire'de şairlerin bir kısmı; bir tarikatın şeyhi veya o tarikata mensup bir derviş, o tarikata hizmet etmek için girmiş ve dergâhın hizmetini gören bir mürit, şeyhine intisap edip inzavaya çekilmiş bir kişi olarak anılmaktadır. Bu şairler; Usûlî, Bekâyî, Hızrî, Hızrî (2), Dervîş Çelebi, Rızâyî, Şem'î, Şeyhî, Ârifî, Ârifî-i Diger, Abdu'llâh, Gubârî, Meşâmî, Meşrebî, Yetîm'dir (Sungurhan, 2017b, ss. 25-236).

Tezkirede tasavvuf büyüklerine intisap eden şairler, o kişi sayesinde kendilerine bir şeyler katmışlardır. Bu durum ise Günâhî'nin biyografî kısmında geçen "Sîneçâkun ta'lîm ü terbiyesiyle ehl-i irfândan olmuştur." sözünden anlaşılmaktadır (Sungurhan, 2017b, s. 167).

Sonuç

*Beyânî Tezkeresi'*nde bahsedilen kimi şairler, Osmanlı Devleti'nin yüce sultanlarına ulaşmayı, devlet erkânına yakın durmayı tercih etmişler kimi şairler ise dünyadan elini eteğini çekmiş, bir zeamet sahibi olmakla yetinmiştir. Bazı şairler de bir tarikat şeyhine intisap etmiş, inzivaya çekilmiştir. Tezkire'de şairlerin, saraydaki sultana veya şehzadeye bağlanması "nedimlik ve müsâhiblik" gibi tabirlerle yakınlık kurma vesileleri de zikredilmiştir. Şair için, sultana ve şehzadeye hizmet etmek saray çevresine yakın olmak için önemlidir. Bu doğrultuda sultana sunulan eserler de onunla yakınlık kurmak, onun iltifatına nail olmak için yazıldığı görülmektedir. Tezkire'de şairlerin hangi vesile ile saraya girdikleri, sarayda icra ettikleri mesleklerindeki ilerleme dereceleri de belirtilmektedir.

Tezkire'de padişah ve şehzade dışında, şairin sosyal durumu ve geçimi ile doğrudan doğruya ilgili olan kişiler "sadrâzâm, vezîr, beglerbegî, şeyhü'l-islâm, kâzî'asker, büyük müderris, kâdî, vâli ve uçbegî" gibi mesleklerle anılmaktadır. Bu mesleklere mensup kişilerin, şairlere müsâhiblik yaptığı görülmektedir. Tıpkı saray çevresinde olduğu gibi "Diğer çevre" olarak sınıflandırılan bu çevrede de devletin çeşitli yerlerinde görev yapan, mertebeye yüksek kişilerle yakınlık kurmanın bir yolu da onlara yazmış oldukları eserleri sunmak, gerekli iltifatları yapıp onlardan ihsan beklemektir.

Beyani Tezkire'sinde, sadrazamlık, vezirlik, nişancılık, defterdarlık, emirlik, beglik, müftülük, kadılık, müderrislik, padişah ve şehzade hocalığı vb. devletin en üst mevkisinde bulunan şairler geçmektedir. Tezkire'de onların görevlerini nasıl icra ettikleri, kimlerle münasebet içinde buldukları belirtilmiştir.

Serbest meslek icra eden şairlerin de hayat hikâyelerinin içerisinde icra ettikleri mesleğinden, eğer dükkânı mevcutsa nerede ve içerisinde şiir ve kültür sohbetlerine kadar pek çok bilgi şairin biyografisinde söz edilmiştir. Tezkire'de tımar ve zeamet imkânlarına sahip şairlerden de bahsedilmiştir. Bunların dışında bazı şairler; tarikat şeyhi, tarikata intisap etmiş bir mürit veya dergâhın hizmetinde bulunan bir kişiler olarak anılmıştır.

KAYNAKÇA

- Avcı, İ. (2016). Şair Osmanlı padişahlarına dair bir eser: Kelâmü'l-mülûk mülûkü'l-keâm / A Work about the poet Ottoman Sultans: Kelâmü'l-Mülûk Mülûkü'l-Kelâm. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(35), 427-438.
- Güler, K. (2014, 23-25 Ekim). Esrar Dede'nin tezkire-i şu'arâ-yı mevlevîyye'sine göre Kütahyalı mevlevî şâirler. http://isamveri.org/pdfdrgr/D237679/2015_GULERK.pdf
- Gür, N. (2009). *Latîfî'nin eleştirel perspektifinden Osmanlı divan şiirinin poetikası* (Tez No. 235145) [Yüksek lisans tezi, İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- İnalçık, H. (2003). *Şair ve patron patrimonyal devlet ve sanat üzerinde sosyolojik bir inceleme*. Doğu-Batı Yayınları.
- İpekten, H. (1996). *Divan edebiyatında edebî muhitler*. Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- Karavelioğlu, M. (2015). Şuara tezkirelerinde Galata tasvirleri. *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 50(50), 65-96.
- Öz, Y. (2012). Tezkire. *Türkiye diyanet vakfı İslam ansiklopedisi*. TDV Yayınları. s. 68.
- Sungurhan, A. (2014). Kınalızâde Hasan Çelebi'ye gelinceye kadar Anadolu'da şu'arâ tezkireciliğinin gelişimi ve Tezkiretü's-Şu'arâ'nın tanıtılması. *Dede Korkut Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 71-104.
- Sungurhan, A. (2017a). XVI. yüzyıl şu'arâ tezkirelerindeki "üstatlık" ve "yetiştiricilik" kavramlarının karşılaştırılmalı incelemesi. *International Journal of Languages Education and Teaching*, 5(3), 62-77.
- Sungurhan, A. (2017b). Beyânî Tezkiretü's-Şu'arâ. www.kulturturizm.gov.tr
- Sungurhan, A. (2019). Kınalızâde Hasan Çelebi tezkiresi'ne göre şairlerin meslek, mevki, geçim durumları ve imkânları. Meydan, A (Ed.) içinde, *III. Uluslararası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı* (s.408-421). Asos Yayınevi.
- Yeşilyaprak, Y. (2017). *Adlî divânı'nın bağlamlı dizin ve işlevsel sözlüğü* (Tez No. 475912) [Yüksek lisans tezi, Ardahan Üniversitesi]. Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir.
- Yılmaz, A. (1990). Tezkirelere göre divan edebiyatı isimler sözlüğü. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 31(1), 491-500.